

Çankırı Koşullarında Yetiştirilebilecek Bitkiler (Ağaçlar ve Çalılar)

Özgür Burhan TİMUR¹ Umut PEKİN TİMUR²

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çankırı, Türkiye

²Çankırı Karatekin Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çankırı, Türkiye

*Sorumlu Yazar

e-posta: obtimur@karatekin.edu.tr

Geliş Tarihi: 12 Mart 2012

Kabul Tarihi: 30 Mayıs 2012

Özet

İç Anadolu bölgesinde bulunan Çankırı, Türkiye'nin ve dünyanın en eski şehirlerinden biridir. Çankırı ve çevresinde bitkilerin yetişmesi oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada Çankırı'nın iklim, jeoloji ve toprak yapısı özellikleri doğrultusunda Çankırı ilinde yetişebilecek ağaç ve çalı türleri belirlenmiştir. Yapılacak peyzaj uygulamaları için öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Çankırı, bitki materyali, ağaç ve çalılar, tuza dayanıklılık.

Plants Able to Grown in Çankırı Condition (Trees and Shrubs)

Abstract

Çankırı which is located in Central Anatolia region, one of the oldest cities in Turkey and the world. Growing of plants is limited in Çankırı and its around. In this study, cultivation of tree and shrub were determined direction of climate, geology and soil structure features in Çankırı. Recommendations were offered for planned landscape application attempts.

Key Words: Çankırı, Plant material, tree and shrubs, salt tolerance.

GİRİŞ

Kentlerin önemli bir bileşeni olan bitkilerin insan hayatındaki yeri farklı önemlerde de olsa daima varlığını sürdürmektedir. Özellikle endüstrileşmenin yoğun baskısı altında olan kentlerde, yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik yeşil alanlara, dolayısıyla bitkilere tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar ihtiyaç duyulmaktadır. Buna bağlı olarak kent ortamında birçok işleve sahip olan yeşil alanların varlığı kadar, niteliği de önem arz etmektedir [1,2].

Bitkilerin yeryüzündeki dağılımı onların genetik açıdan belirlenmiş tolerans kapasitesine bağlıdır. Toprak cinsi, su ve ısı gereksinimleri tolerans kapasitesi konusunda bazı sınırlayıcı etkenlerdir. Bitkiler yerlisi oldukları bölgelerle benzer iklimsel koşullara sahip çevrelerde yetişebilirler [2].

Çankırı İli topraklarında bitki yetişmesini kısıtlayan erozyon, sığlık, taşlılık, drenaj bozukluğu, tuzluluk ve sodiklik gibi etkinlik dereceleri yer yer değişen bazı sorunlar bulunmaktadır [3]. Yapılan peyzaj düzenleme çalışmalarında kullanılan bitkilerin birçoğu fazla gelişim gösterememektedir.

Bu çalışmada; Çankırı'nın iklim, jeoloji, toprak yapısı ve bitki örtüsü özellikleri doğrultusunda Çankırı ilinde yetişebilecek ağaç ve çalı türleri belirlenmiştir.

Yapılacak peyzaj uygulamaları için önerilerde bulunulmuştur.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın ana materyalini, Çankırı ilinin iklimi, toprak yapısı, jeolojik yapısına ilişkin özellikler ve bitki örtüsü, yardımcı materyallerini de, İç Anadolu Bölgesi'ndeki tuzlu topraklarda çok derin kök yapmadan yetişebilecek bitkilerin araştırıldığı literatürler oluşturmaktadır.

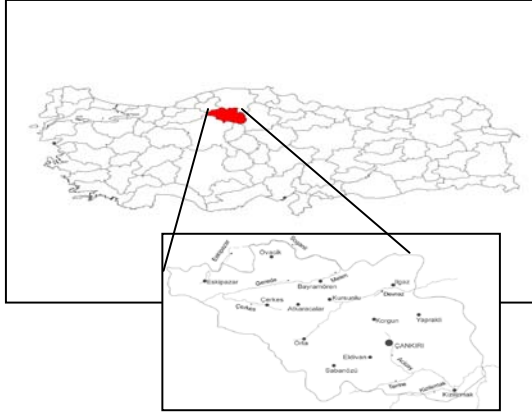
Bu araştırma birbiriyle ilişkili üç aşamada yürütülmüştür. Bunlar veri toplama, gözlem ve analiz ile değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Çalışma yapılırken, değişik bölgelerde daha önce yaptığımız bitki yetiştirme denemeleri göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle Çankırı iline ait iklim, jeolojik, toprak yapısına ve bitki örtüsüne ilişkin literatür incelenmiştir. Çankırı ilinin doğal özelliklerine uygun olabilecek kuraklığa ve toprak tuzluluğuna dayanabilecek kökleriyle jips tabakasını geçebilecek ya da çok derin kök yapmayan ağaç ve çalı türleri belirlenmiştir.

BULGULAR

Çalışma Alanının Tanıtımı

Coğrafi Konum

Çankırı ili (Şekil 1); İç Anadolu Bölgesinin kuzeybatısında, 40° 30' ve 41° kuzey enlemleri ile 32° 30' ve 34° doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin kuzeyinde Kastamonu ve Zonguldak, batısında Bolu, güneyinde Ankara, doğusunda ise Çorum illeri bulunmakta olup; yüzölçümü 2210 km², denizden yüksekliği de 736 metredir [4].

Şekil 1. Çankırı ilinin konumu

İklim

Karadeniz iklim kuşağından İç Anadolu Bölgesine özgü kara iklimine geçiş kuşağında yer almasına rağmen, Çankırı'da İç Anadolu Bölgesinin karasal iklim özellikleri egemendir. Bu nedenle ilde yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve sert geçmektedir (Anonim, 2010). DMİGM, 2009'a göre, en sıcak aylar Temmuz ve Ağustos, en soğuk aylar ise Ocak ve Şubat'tır. İl'in ortalama sıcaklığı ise 11,3°C'dir. Çankırı'da her mevsim yağışlıdır. En fazla yağış alan mevsim ilkbahar, en az yağış alan mevsim ise yazdır. En fazla yağış 53,6 kg/m² ile Mayıs'ta düşerken en az yağış 16,4 kg/m² ile Eylül ayında düşer. Yıllık toplam yağış miktarı 393,9 kg/m²'dir. Merkez ilçede hâkim rüzgâr yönü kuzeybatıdır [5,3].

Jeolojik durum

Çankırı il merkezinin bulunduğu alan 3. jeolojik zamanda meydana gelmiş oligosenmiyosen yaştaki jipsli (alçıtaşı) serileriyle kaplıdır. Bu seri kuzeydoğuda Yapraklı İlçesi, güneydoğuda Kızılırmak, güneyde Ankara il sınırı, güneybatıda Eldivan ilçesinin sınırladığı geniş bir alana yayılmıştır. Bu oluşum kalın ve kırmızı renkli bir taban konglemerasıyla başlar, bunu açık renkli ve aralarında alçıtaşı yatakları da bulunan kil

ve marınlar izlemektedir. Alçıtaşı serisinin üst kesimleri birçok yerde miyosen oluşumları da içermektedir. Bu yapılanma, Eosen'den sonra denizin bu bölgeden tümüyle çekildiğini ve bölgede bir çöl ikliminin egemen olduğunu kanıtlamaktadır [3].

Bitki örtüsü

Çankırı ilinde kuzeyden güneye doğru inildikçe bitki örtüsünde değişim ve zayıflama gözlemlenmektedir. Bundan 2-3 yüzyıl öncesine kadar, il topraklarının (tuzlu bölgeleri hariç olmak üzere) ormanlarla kaplı olduğu belirlenmiştir. Ancak genellikle tarla açmak amacıyla yapılan bilinçsiz kesimler, hayvan otlatmada ormanlardan yararlanılmak istenmesi, müdahale imkanı olmayan orman yangınları ve iklim değişiklikleri yüzünden ormanların büyük bir bölümü yok olmuş ya da verimsizleşmiştir [4, 3].

İlin güney ve güneybatısında stepler geniş alanlar kaplamaktadır. Steplerin bulunduğu yerlerdeki akarsular boyunca yer yer kavak (*Populus sp.*) ve söğütlerden (*Salix sp.*) oluşmuş su boyu ağaçlıklarına da rastlanmaktadır. İldeki ormanlar başta Ilgaz olmak üzere, Eleman, Eğriova, Ovacık, Düvenlik, Ilıslık, Yapraklı, Sarıkaya, Karakaya ve Erikli dağları ve çevreleri olarak bilinmektedir. İldeki akarsuların oluşturduğu vadi tabanlarında kavak ve söğüt ağaçlarının yanı sıra zengin meyve bahçelerine de rastlanmaktadır [3].

Çankırı ilinde doğal bitki örtüsü üst florası karaçam, sarıçam, ardıç, ladin ve köknar gibi orman ağaçları ile ahlat, kızılcık gibi meyve ağaçları teşkil eder. Alt flora da ise hububat, yemlik ve yemelik baklagiller ile devediken, yumak ve ayrık otu gibi bitkiler bulunur [4].

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çankırı ili topraklarında bitki yetişmesini ve tarımsal kullanımı kısıtlayan erozyon, sığlık, taşlılık, drenaj bozukluğu, tuzluluk ve sodiklik gibi etkinlik dereceleri yer yer değişen bazı sorunlar bulunmaktadır (Anonim, 1998).

Aşağıdaki liste (Çizelge 1, 2), İç Anadolu bölgesinde yetişebilecek tuzlu topraklara dayanıklı bitkiler (Ağaç ve çalılar) seçilerek oluşturulmuştur. Bu liste içinden bölgede yer yer bulunan jips tabakasından dolayı, bitkilerin kök sistemiyle bu tabakayı geçememesinden kaynaklı bitkideki yapısal bozuklukları ve bitki ölümlerini engellemek için, derin kök yapan bitkiler çıkarılmıştır. Son olarak Çankırı, karasal iklim koşullarına sahip olduğundan nemli ve yarı nemli toprak istekleri olan bitkilerde çıkarılarak Çankırı ili koşullarında yetiştirilmesi en uygun olan ağaç ve çalı türleri önerilmiştir.

Çizelge 1. Tuzluluğa ve kuraklığa dayanıklı ağaç türleri [6]

AĞAÇ TÜRLERİ				
Türkçe Adı	Latince Adı	Su İsteği	Toprak Yapısı	Not
Diş.Yap. Akçaağaç	<i>Acer negundo</i>	Nemli		
Çın.Yap. Akçaağaç	<i>Acer platanoides</i>	Yarı nemli		
Dağ Akçaağacı	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Nemli		
Atkestanesi Türleri	<i>Aesculus sp.</i>	Kurak	Derin	
Taşarmudu türleri	<i>Amelanchier sp.</i>	Kurak		
Çitlenbik türleri	<i>Celtis sp.</i>	Kurak		
Yalancı Servi türleri	<i>Chamaecyparis sp.</i>	Kurak		Herdemyeşil
Geyikdikenli türleri	<i>Crataegus sp.</i>	Kurak		
Melez Servi	<i>X Cupressocyparis leylandii</i>	Kurak		Herdemyeşil
İğde türleri	<i>Elaeagnus sp.</i>	Kurak	Derin	
Adi Dişbudak	<i>Fraxinus excelsior</i>	Kurak		
Dut türleri	<i>Morus sp.</i>	Kurak		
Çınar türleri	<i>Platanus sp.</i>	Kurak		
Akkavak	<i>Populus alba</i>	Yarı nemli		
Titrek Kavak	<i>Populus tremula</i>	Yarı nemli		
Çakal Eriği	<i>Prunus spinosa</i>	Kurak		
Yalancı Akasya Türleri	<i>Robinia sp.</i>	Kurak		
Söğüt türleri	<i>Salix sp.</i>	Bol Su		
Karaağaç	<i>Ulmus parvifolia</i>		Derin	
Sibirya karaağacı	<i>Ulmus pumila</i>		Derin	
Porsuk türleri	<i>Taxus sp.</i>	Kurak		Herdemyeşil
Mavi Ladin	<i>Picea pungens</i>	Kurak		Herdemyeşil

Çizelge 2. Tuzluluğa ve kuraklığa dayanıklı çalı türleri (Ceylan, 1999)

ÇALI TÜRLERİ				
Türkçe Adı	Latince Adı	Su isteği	Toprak Yapısı	Not
Japon şimşiri	<i>Buxus microphylla</i>	Yarı nemli		Herdemyeşil
Kadın Tuzluğu	<i>Berberis thunbergii</i>	Kurak		Herdemyeşil
Süpürge Çalısı	<i>Calluna vulgaris</i>	Kurak		
Geyikdikenli türleri	<i>Crataegus sp.</i>	Kurak		
Dağmuşmulası türleri	<i>Cotoneaster sp.</i>	Kurak	Derin	
Taflan	<i>Euonymus fortunei</i>	Yarı nemli		Herdemyeşil
Japon Taflanı	<i>Euonymus japonica</i>	Yarı nemli		Herdemyeşil
Ardıç türleri	<i>Juniperus sp.</i>	Kurak		Herdemyeşil
Ligustrum türleri	<i>Ligustrum sp.</i>	Kurak		Herdemyeşil
Ateşdikenli türleri	<i>Pyracantha sp.</i>	Kurak		Herdemyeşil
Keçisakalı türleri	<i>Spiraea sp.</i>	Yarı nemli	Derin	
Leylak türleri	<i>Syringa sp.</i>	Kurak		
İlgin türleri	<i>Tamarix sp.</i>	Kurak		
Japon Kartopu	<i>Viburnum japonicum</i>	Kurak		
Kış Kartopu	<i>Viburnum tinus</i>	Kurak	Derin	

KAYNAKLAR

[1] Yılmaz, S. ve Zengin, M., 2003. Erzurum Kent Halkının Süs Bitkilerine Olan Talebinin

[2] Kader, Ş. ve Kupik, M., 2011. Peyzaj Mimarisinde Tasarım ve Proje Uygulama. Bahçivanlık El Kitabı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 169-200, İstanbul.

[3] Anonim 1998. Çankırı İli Arazi Varlığı. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

[4] Anonim. 2010. Çankırı İl Çevre Durum Raporu. T.C. Çankırı Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 279 s., Çankırı.

[5] Tuna, F. 2010. Çankırı'nın Coğrafi Özelliklerinin Şehirselleşme Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi. Marmara Coğrafya Dergisi, (Sayı: 21); 219-239

[6] Ceylan, G., 1999. Dış Mekan Süs Bitkileri. Flora Yayınları, İstanbul.